УДК 657.422.1

ЗАПАСИ В ОБЛІКОВІЙ ПОЛІТИЦІ ПІДПРИЄМСТВА

Бойко Катерина,
здобувач вищої освіти спеціальності D1 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *досліджено методичні аспекти формування облікової політики підприємства щодо запасів та її вплив на фінансовий результат і податкові зобов'язання. Розкрито порядок формування первісної вартості запасів, особливості обліку транспортно-заготівельних витрат і методи оцінки вибуття відповідно до вимог НП(С)БО 9. Обґрунтовано необхідність закріплення обраних підходів у наказі про облікову політику для забезпечення достовірності фінансової звітності..*
Ключові слова: *облікова політика; запаси; первісна вартість; методи оцінки вибуття; транспортно-заготівельні витрати; фінансовий результат; фінансова звітність.*

У сучасних умовах розвитку економіки та постійних законодавчих змін особливого значення набуває якісна організація бухгалтерського обліку на підприємстві. Саме бухгалтерський облік забезпечує достовірне відображення господарських операцій, формування об'єктивної фінансової інформації та є підґрунтям для прийняття управлінських рішень і визначення податкових зобов'язань.

Ключову роль у цьому процесі відіграє облікова політика підприємства як сукупність принципів, методів і процедур ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності [1]. Методологічні засади її формування визначені у Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства [2], які встановлюють порядок вибору та закріплення підприємством облікових принципів, методів оцінки активів і зобов'язань, а також процедуру внесення змін до облікової політики. Її значення особливо зростає з огляду на те, що податок на прибуток визначається на основі фінансового результату, сформованого за правилами бухгалтерського обліку, з подальшим коригуванням на податкові різниці. Вибір методів оцінки активів, зокрема запасів, безпосередньо впливає на розмір прибутку та суму податкових зобов'язань підприємства.

Запаси є однією з найбільш значущих складових активів підприємства та займають вагоме місце в їх структурі. Від обраних підходів до їх оцінки залежить формування собівартості продукції, фінансовий результат діяльності та показники фінансової звітності. Тому належне відображення порядку їх обліку в наказі про облікову політику має важливе методологічне значення.

Відповідно до НП(С)БО 9 «Запаси», запасами визнаються активи, що утримуються для подальшого продажу, перебувають у процесі виробництва або призначені для споживання у виробництві чи управлінні підприємством [3]. До їх складу належать виробничі запаси, незавершене виробництво, готова

продукція, товари, малоцінні та швидкозношувані предмети та інші матеріальні цінності.

Важливе місце у формуванні положень щодо обліку запасів займають також Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів [4], які деталізують порядок документального оформлення операцій із запасами, формування їх первісної вартості, організацію аналітичного обліку, облік транспортно-заготівельних витрат, відображення уцінки та інших операцій. Саме ці рекомендації конкретизують практичні аспекти застосування норм стандартів бухгалтерського обліку та сприяють уніфікації підходів до відображення запасів у фінансовій звітності.

Важливим елементом облікової політики є визначення одиниці аналітичного обліку запасів. Нею може бути як однорідна група (вид) запасів, так і окреме найменування. Вибір залежить від специфіки діяльності підприємства, номенклатури матеріальних ресурсів і потреб управління.

Суттєве значення має порядок формування первісної вартості запасів. Вона залежить від способу їх надходження. У разі придбання за плату до первісної вартості включаються суми, сплачені постачальнику, мито, невідшкодовані податки, транспортно-заготівельні витрати та інші витрати, пов’язані з доведенням запасів до стану придатності для використання. Якщо запаси виготовляються власними силами, їх оцінка здійснюється за виробничою собівартістю відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати». У разі внеску до статутного капіталу або безоплатного отримання запаси оцінюються за справедливою вартістю. При цьому окремі витрати (наднормативні втрати, витрати на збут, адміністративні витрати тощо) не включаються до первісної вартості, а визнаються витратами звітного періоду [5].

Доцільним є також встановлення у наказі про облікову політику порогу суттєвості для визнання запасів активами, особливо щодо предметів разового використання або незначної вартості.

Окремої уваги потребує облік транспортно-заготівельних витрат. Підприємство може або безпосередньо включати їх до вартості конкретних запасів, або накопичувати з подальшим щомісячним розподілом за середнім відсотком. Обраний варіант обов’язково закріплюється в наказі про облікову політику.

Важливим питанням є визначення методу оцінки запасів при вибутті. Згідно з НП(С)БО 9 «Запаси», підприємство може застосовувати метод ідентифікованої собівартості, середньозваженої собівартості, ФІФО, нормативних затрат або метод ціни продажу (для роздрібної торгівлі). Для запасів з однаковим призначенням та умовами використання застосовується один обраний метод.

Вибір методу безпосередньо впливає на величину витрат і фінансовий результат. Наприклад, за умов зростання цін метод ФІФО може зменшувати собівартість реалізації та збільшувати прибуток, тоді як метод середньозваженої собівартості згладжує цінові коливання та забезпечує більш стабільні фінансові показники.

На дату балансу запаси відображаються за найменшою з двох оцінок - первісною вартістю або чистою вартістю реалізації. У разі зниження вартості проводиться уцінка, а дооцінка допускається лише в межах раніше здійсненої уцінки [6].

Таким чином, формування облікової політики щодо запасів повинно базуватися на комплексному врахуванні як загальних принципів бухгалтерського обліку, так і положень Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів. У наказі про облікову політику підприємство повинно чітко зафіксувати одиницю аналітичного обліку, метод оцінки вибуття, порядок розподілу транспортно-заготівельних витрат та інші ключові положення. Облікова політика щодо запасів виступає не лише формальним документом, а важливим інструментом управління витратами, фінансовою стабільністю та податковими ризиками підприємства.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 25.02.2026).
2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України : Наказ Мінфіну України від 27.06.2013 № 635. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/v0635201-13 (дата звернення: 25.02.2026).
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text (дата звернення: 25.02.2026).
4. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів : Наказ Міністерства фінансів України від 10.01.2007 № 2. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text (дата звернення: 25.02.2026).
5. Омельницька З. Запаси в обліковій політиці: що вказувати? *Uteka.ua.* URL: https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-xozyajstvennye-operacii-9-zapasy-v-uchetnoj-politike-chto-ukazyvat (дата звернення: 25.02.2026).
6. Облік вибуття запасів: методи та приклади *Дебет-Кредит*. URL: https://news.dtkt.ua/accounting/individual-transactions/76783-oblik-vibuttia-zapasiv-metodi-ta-prikladi (дата звернення: 25.02.2026).

Abstract: *The theses examine methodological aspects of forming an enterprise's accounting policy regarding inventories and its impact on financial results and tax liabilities. The procedure for determining the initial cost of inventories, accounting for transportation and procurement costs, and valuation methods upon disposal in accordance with National Accounting Standard (Regulation) 9 are analysed. The necessity of formalizing selected approaches in the accounting policy order to ensure reliable financial reporting is substantiated.*

Keywords: *accounting policy; inventories; initial cost; inventory valuation methods; transportation and procurement costs; financial results; financial reporting*

Науковий керівник:
Лугова О.І.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет